

ואף ביום הכפורים מותר למחויבי טבילה לטבול, אף על פי שאין נראה כמיקר – שהואיל ובשבת מותר אף ביוהכ"פ מותר כי אין דבר שבשבת מותר וביוהכ"פ אסור משום מלאכה. רבא]. ובית שמאי אסרו (גזרה משום כלים (עפ"י רבנו יהונתן; צ"ח. וכתב שלא גזרו בטבילה בזמנה. ויש שכתבו שב"ש אסרים אפילו בזה. ע' פנ"י; סד"ט קצו סק"ב).

כתבו הפוסקים שיפה נהגו הנשים שאינן טובלות עתה בשבת שלא בזמנן, כי כיון שעתה נהגו שלא לרחוץ כל הגוף אף בצונן, הרי שניכר שהטבילה לצורך טהרה היא (עפ"י תרומת הדשן, ומובא במשנ"ב שכו ס"ק כד. ומהרי"ל (בתשובה קלט) כתב משום חשש סחיטה ועוד. ולענין טבילה לבעלת כתם שאינו אלא מדרבנן – כתב רעק"א לצדד בזה התר). ויש סוברים שלעולם מותר לטבול בשבת, אף בטבילה שלא בזמנה (עפ"י ב"י יו"ד קצו,א בהגר"א ונקה"כ שם). וכתבו אחרונים שבמקום שאין מנהג – אין להחמיר מלטבול כשבעלה בעיר, ואעפ"י שהיתה יכולה לטבול מקודם ודחתה הטבילה (עפ"י רמ"א וש"ך שם). ויש מחמירים (עפ"י ב"ח וט"ז שם. וע"ש בפוסקים שאר פרטים). ואולם בטבילה בזמנה נהגו הנשים להקל אף במים פושרים (ע"ש בסק"ז ובשעה"צ. ויש מקלים אף בחמין, וכתבו שתטבול ותצא ולא תשהה במים. ע' שש"כ פי"ד הערה ד; אור לציון ח"ב לה). והנדה מברכת בטבילתה בשבת (ע' באור הלכה שכג, ז ד"ה ימלאנו; אגרות משה או"ח ח"ד עה, ב). טבילת טהרה של אנשים בזמן הזה – ראה להלן.

דיני טבילת מצוה בתשעה באב וביום הכפורים – נתבאר ביזמא פה.
החושש בשינוי – נתבאר בשבת קיא.

ג. משיקים את המים ביום טוב בכלי אבן שאינם מקבילים טומאה, אבל לא מטבילים אותם בכלי עץ המקבילים טומאה מהמים הטמאים ונטהרים על ידי הטבילה כנ"ל. כן דעת רבי. ולדבריו אסור להשיק את המים בשבת.

ולדברי חכמים, להשיק מותר אף בשבת. ולהטביל אגב המים מותר ביום טוב.

א. הלכה כחכמים. וכשם שמותר להשיק את המים כך מותר להשיק בשבת מקוה מים שאובים למקוה כשרה של מי גשמים (אגרות משה או"ח ח"ב פב).
ב. אף כלי חרס אין ראוי להטביל, שאעפ"י שאין לו טהרה במקוה אך הלא מטמא את המים ולא הועילה השקתם כלום (תורי"ד).

דף יט

מ. א. האם מטבילים כלים לטהרתם בין השמשות, ביום חול וביום טוב?

ב. טבילה שאינה מחויבת אלא נעשית כחומרא בעלמא – האם היא מותרת בשבת וביו"ט?

א. כלי שנטמא מערב יום טוב – אין מטבילים אותו בין השמשות. רבי שמעון שזורי אומר: אף בחול אין מטבילים אותו (בין השמשות) מפני שצריך הערב שמש. [והסיק רבא שמחלוקתם באדם שאין ידוע בו אם יודע דין הערב שמש, כגון שנגע כלי אחר בשרץ הפחות מכעדשה ובא לפני חכמים לשאול על טהרתו; רבי שמעון שזורי סבר כשם שלא למד שאין שרץ מטמא בפחות מכעדשה כך אינו יודע שצריך הערב שמש, הלכך כשבא לטבול משתחשך מחזירים אותו מפני שצריך הערב שמש. וחכמים סוברים שאעפ"י שאינו יודע שיעור טומאה, הערב שמש הוא יודע ואין צריך למחות בידו, אבל בלאו הכי, אם רואים אותו רץ בין השמשות לטבול, ודאי מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שיודע ענין הערב שמש].

קסב

א. לחכמים יתכן שהמטביל כלי לצורך חולין ומעשר שאין צריך הערב שמש, מותר להטבילו בין השמשות ביום טוב – למאן דאמר לא גזרו על שבות בין השמשות. לא אסרו אלא לתרומה שצריך הערב שמש וכשמטביל הכלי בין השמשות אינו ראוי לשימוש ביום טוב (עפ"י מהרש"א. וע' בישוב קושיתו בספר שער המלך עירובין א, כב).

ב. להלכה דקיימא לן לא גזרו על השבות בין השמשות לצורך מצוה או במקום הדחק והטרדה, יש מי שכתב שמותר להטביל כלים בין השמשות באופנים אלו (עפ"י צ"ח בבאור השמטת הרמב"ם דין זה. וכן הדין לענין כלים הניקחים מנכרי, כשאין לו עצה אחרת והוא צריך לאותם כלים – ע' מג"א רסא סק"ו וט"ז סק"א). ויש מי שכתב לפי הטעם שמא ישהה ויבוא לידי תקלה, אסור אף בזה מפני אותו הטעם (עפ"י שאגת אריה נו [ולפי"ז אף במטביל לחולין ולמעשר אסור, וכן בטבילת כלים הניקחים מנכרים]. ומסברא יש לדון שלא גזרו ביהש"מ הגם שטעם האיטור קיים, ואם נפשך לומר זיל בתר טעמא הלא יש לחלק גם לפי הטעם, כי גם אם נתיר לו לטבול ביהש"מ מנין לחוש שמא ישהה בשביל זמן מועט זה, מה גם שאין פנויים או כל כך).

ב. טבילה שאינה נצרכת מן הדין אלא שרוצה להחמיר על עצמו ולטבול, כגון שטיהר כליו לצורך דריכת זיתיו ונמלך לעשות גת ורוצה לטהר כליו שוב על דעת כן, או טבל בשביל לעשות (הפסח. רש"י) בחבורה זו ובא להטביל כליו לחבורה אחרת – הרשות בידו.

א. יש מפרשים 'מחבורה לחבורה' – מחבורת תרומה לחבורת אוכלי קדש (עפ"י ר"ח ורמב"ם). ויש שנראה מדבריהם שדוקא ביום טוב מותר אבל בשבת אסור משום מתקן, כי הטובל לתרומה והוחזק לתרומה אסור לקדש ללא טבילה נוספת (ער"ח; שפת אמת וחדושי הנצי"ב). ולפרש"י שמדובר מתרומה לתרומה ומקודש לקודש, משמע שאין צריך לטבול מן הדין אבל יש מקום להחמיר בדבר, ובתור"פ כתב שיש 'צורך קצת' בטבילה זו. וברשב"א משמע שצריך לטבול מדרבנן.

ב. טבילת בעלי קריין, עתה שבטלה תקנת עזרא ואינה מחויבת מן הדין – כתבו האחרונים שמותרת בשבת. ויש מחמירים בדבר. והנהוג להקל כדעת רוב האחרונים אין למחות בידו, ועל כל פנים כשנטמא בשבת וביו"ט עצמו, נראה בודאי שאין להחמיר. וכן נתפשט המנהג להתיר [אך יזהר מאד שלא יבוא לידי סחיטה] (עפ"י משנה ברורה שכו"ס"ק כד). ודעת הגר"א ז"ל להחמיר יותר [משום חשש סחיטה. אך על היודע להיזהר אין לו לחשוש. בשם הגריי"ק זצ"ל, 'תולדות יעקב' עמ' קעג]. ויש שכתב שאין להחמיר כלל מלטבול בשבת שחרית, אדרבה מצוה הוא עושה (מובא בשש"כ פי"ד הערה ד. ע"ש). ודעת הגר"ע יוסף שליט"א (בלוית חן' עט) שעדיף להמנע מלטבול ואולם אין למחות ביד המקלים לטבול בפושרים. וכן בשו"ת אור לציון (לגרבי"צ אבא שאול זצ"ל. ח"ב לה, ג) התיר לטבול לאנשים רק אם המים פושרים לגמרי, עד 37 מעלות צלזיוס [ומקוה המחוממת מערב שבת, אינה עולה על מידת החום הזו בבוקר]. ויש מקלים לטבול אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת למי שאי אפשר לו בצונן, ואפילו מתחממים המים באופן אוטומטי אין למחות ביד הנוהג להקל הגם שאינו ראוי (ע' שבט הלוי ח"ה מד וח"ז לב). וע"ע תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך שליט"א ח"ב רג וח"ג קז; שבט הקהתי ח"ה סא.

מא. האם הקרבנות דלהלן קרבים ביום טוב? האם סומכים עליהם?

א. שלמי חגיגה ושמחה.

ב. עולות ראיה.

ג. נדרים ונדבות – שלמים ועולות.

א. שלמי חגיגה ושמחה קרבים ביום טוב לפי שיש בהם אכילת אדם. בית שמאי אומרים: סומך עליהם מערב יום טוב – (כן סתמה משנתנו, וכדברי רבי יוסי בן חלפתא (להלן כ.), אבל לרבי יוסי בר' יהודה שלמי חובה אינם טעונים סמיכה כלל לבית שמאי). ובית הלל אומרים: סומך עליהם ביום טוב. [וכן עשה מעשה בבא בן בוטא מתלמידי שמאי הזקן שהיה יודע שהלכה כבית הלל ושלח והביא כל צאן קדר שבירושלים והעמידם בעזרה ואמר כל מי שרוצה לסמוך יבוא ויסמוך. ואותו היום גברה ידם של בית הלל וקבעו הלכה כמותם ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום. כ:].

לפרש"י בחגיגה (יז. וכן סייעו התוס' שם מהירושלמי), שלמי חגיגה אינם קרבים ביו"ט לב"ש אלא שלמי שמחה בלבד שהם בכלל 'לכם' (ע' מהרש"א שם), שלא כפשטות הסוגיא כאן ובמגילה (ה). יש מפרשים בדעת רש"י שהוא איסור דרבנן, גזרה אטו עצרת שחלה בשבת (זבח תודה שם). ויש מי שכתב שאין איסור אלא באופן שיכול להקריב חגיגה מערב יום טוב אבל כשחלה עצרת באחד בשבת – מותר להקריב חגיגה ביום טוב עצמו (עפ"י שבט הלוי ח"א קסא. וע"ע פירוש נוסף בחדושי הנצי"ב שם).

ויש חולקים על פרש"י וסוברים כפשט סוגיתנו שלא נחלקו בית שמאי בשלמי חגיגה (עתוס' חגיגה שם; ראב"ד ורבנו הלל תו"כ אמור).

ב. עולות ראייה; בית שמאי אוסרים להביאן ביום טוב (שאינן בהם אכילת הדיוט, ונאמר הוא לבדו יעשה לכם – ולא לגבוה. ועוד דרשו מוחגתם אתו חג לה' – חגיגה כן, עולת ראייה לא). ובית הלל אומרים מביאים עולות ראייה (חג לה' – כל דלה' – גם שיטתם מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה שלא לצורך, והלא צורך קצת יש בדבר. עתוס'. ויש אומרים בדעת הרמב"ם שאין אומרים 'מתוך' בשחיטה אלא בהוצאה והבערה כנ"ל יב). הלכה כבית הלל, שמביאים ביו"ט עולות ראייה ושלמי חגיגה וסומכים עליהם (רמב"ם חגיגה א, ח-ט).

ג. נדרים ונדבות; העולות, כיון שאינן בהן אכילת הדיוט ואינן מחובת היום ולא לצרכו – לכל הדעות אינן קריבות ביום טוב.

כן מבואר בבבליא דרבי שמעון בן אלעזר וברש"י, וכן כתבו התוס' (בחגיגה ז). אך יש אומרים שמחלוקת התנאים / הסוגיות בדבר. כן משמע להלן כ: וברש"י ותד"ה נדרים. וכן דייקו מרש"י בחגיגה ז: ומתוס' שבת כד: ועוד – ע' בהגהות אמרי ברוך על הטורי-אבן שם; חזון איש או"ח קכט לדף ז סק"ב; שבט הלוי ח"ו סד).

ולדעת האומרים 'מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה גם שלא לצורך', משמע בסוגיא לעיל (יב.) שהשוחרט עולת נדבה ביום טוב אינו לוקה משום כל מלאכת עבודה לא תעשו [וי"א שאינו אלא איסור דרבנן. עפ"י רבנו אשר, מובא בתמים דעים קכ], ואילו לבית שמאי – לוקה. יש מי שכתב שזה שאינו לוקה, דוקא משום האפשרות להישאל על ההקדש לאחר שחיטת הקרבן ולעשותו חולין למפרע, אבל בלאו הכי כגון בסוף היום – לוקים משום שנאמר 'לכם' ולא לגבוה, ואין מועיל כאן 'מתוך' כי החזירו הכתוב לאיסורו הראשון של עשיית מלאכה (עפ"י עמודי אור כט).

השלמים, לדברי עולא ורב אדא בר אבהו, וכן סובר תנא קמא דברייתא – בין לבית הלל בין לבית שמאי אינם קרבים ביו"ט (מפני שיכול להביאם לאחר זמן. והואיל ועיקר הקרבתן בשביל גבוה ואילו הכהנים ובעלים משלחן גבוה זכו, לכך אין בזה התר 'אוכל נפש'. תוס' כז:). ולדברי רבי אלעזר ב"ר שמעון (וכן דעת אבא שאול להלן כ:.) בית הלל מתירים להביאם, ואף סומכים עליהם ביו"ט.

א. לדעת התוס' (להלן כו ובשבת כד. וכ"כ הראב"ד בהשגותיו על המאור. וע' תמים דעים קכ), למאן דאמר נדרים ונדבות אינם קרבים ביו"ט, איסור תורה הוא אבל אין לוקים עליו (עתוס' לעיל יב:). והרז"ה והרשב"א נקטו שלוקים כשאר מלאכת יו"ט (וכן יש אומרים בדעת הרמב"ם. ע' עמודי אור כט). ומהמאירי (להלן כ) מבואר שאינו איסור תורה ממש. וכתב שבדיעבד אם עבר והקריב – יצא ידי נדרו. ומפשטות דברי הרמב"ם (שגגות ב, יד) נראה שאפילו באיסור תורה בדיעבד יצא ידי נדרו.

ב. כתבו התוס' (בחגיגה ז: ד"ה עולות) שנדרים ונדבות קרבים ביום טוב על מנת לצאת בהם מצות שמחה, לכולי עלמא. ונראה שלא הותר לקיים מצות שמחה בנדרים ונדבות אלא לעני אבל לא לעשיר (עפ"י חזון איש קכט לדף ז סק"ג – בישוב קושית הטורי-אבן).

ג. להלכה נוקטים שנדרים ונדבות אינם קרבים ביום טוב (עפ"י רמב"ם חגיגה א, ח ועוד – וכפשטות הסוגיות). ואולם דעת ר"א ממיץ (בספר יראים קיג) שקרבים (והיא שיטה מחודשת – ע' בבאור דבריו בשבט הלוי ח"ו סה, ח).

בחול המועד הכל מודים שנדרים ונדבות קרבים, עולות ושלמים.

הבאת תודה בחג המצות – בפסחים יג.

'בל תאחר' בקרבנות – בראש השנה ד.

דפים יט – כ

מב. האם אדם יוצא ידי חובת שלמי חגיגה ושמחה בהבאתו אותם מקרבנות שלמים שהוא מחויב ועומד בהם? ומה הדין כשפירש מלכתחילה 'הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה' וכדו'?

יוצא אדם ידי חובת שמחה בקרבנות שהוא מחויב ועומד בהם (ושמחת בחגך – לרבות כל מיני שמחות של בשר לשמחה, שעיקר המצוה לצורך אכילת בשר. וכן הכהנים יוצאים ידי חובת שמחה בבשר חטאות ואשמות). אבל קרבן חגיגה הריהו כשאר חובות שאינו בא אלא מן החולין ולא מדבר שהוא כבר מחויב בו. ואפילו אמר מתחילה 'הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה' [וכן 'הריני נזיר ואגלה ממעות מעשר שני'] אמר רבי יוחנן: נדור, ואינו יוצא ידי חובתו. וכן אמר מרימר מדגנפשיה.

א. כתבו התוס': דוקא באמירה כזו שהקדים חיובו, שכשאמר 'הרי עלי' נתחייב ושוב אין בכחו לומר כנגד הדין, אבל כשאמר להפך, 'על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תודה' – לא. [ובתור"פ הביא מהקונטרס הטעם משום שאנו נוקטים 'תפוס לשון ראשון'. ומשמע שתלוי הדבר במחלוקת התנאים].

ויש מי שצדד בדעת הרמב"ם (חגיגה ב, יד; נזירות ח, יד) שאין חילוק בדבר (ע' חדושים ובאורים שחך בזה. וע' גם בשיטמ"ק שמביא לפרש משום מתנה על מה שכתוב בתורה לכך תנאי בטל ומעשה קיים. ולפי"ז לכאורה אין חילוק בסדר הדברים).

ב. לפרש"י תוס' והרמב"ם, אעפ"י שהתנה בפירוש – נדור ואינו יוצא ידי חובתו. ודעת הראב"ד (חגיגה ב, יד) שאם תלה הדברים זה בזה [כגון שאמר 'שאצא' לא 'ואצא'] – יוצא. וכן דעת הרמב"ן. ויש אומרים שבאופן זה שהתנה בפירוש אין בנדרו כלום (עפ"י שיטמ"ק).